

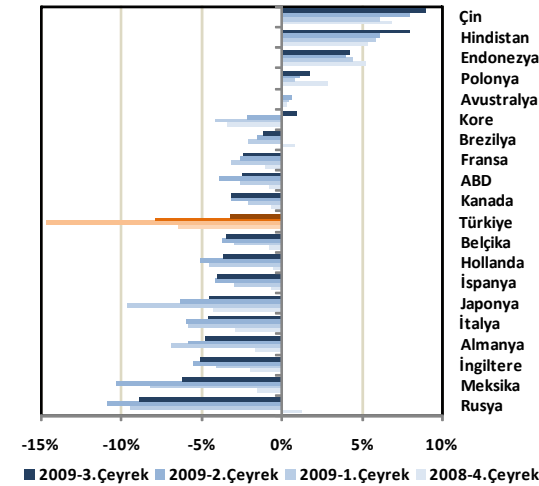
Politika Notu 09-21 Aralık 2009

Küresel Krizde Son Durum: Karşılaştırmalı Ekonomik Büyüme

Sumru Öz[†], Müge Adalet[‡]

Türkiye’de 2009 yılının üçüncü çeyrek GSYH değişim oranının %3,3 olarak açıklanmasıyla birlikte küresel krizin hüküm sürdüğü son bir yıla ait büyüme verileri tamamlanmış oldu. Böylece Türkiye’nin krizden çıkışta hangi aşamada olduğunu farklı ülkelerle karşılaştırmak mümkün hale geldi.

Şekil 1. En büyük 20 ekonominin bir önceki yılın aynı dönemine göre son 4 çeyrek büyüme oranları

Kaynak: The Economist, Türkiye İstatistik Kurumu

[†] Dr., Koç Üniversitesi ve EAF, soz@ku.edu.tr

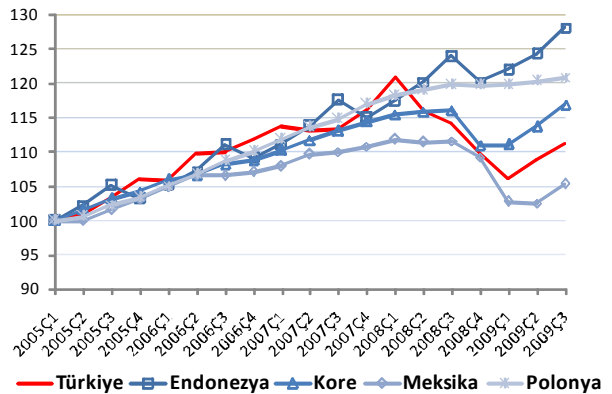
[‡] Dr., Koç Üniversitesi ve EAF, madalet@ku.edu.tr

Dünyanın en büyük yirmi ekonomisinin küresel krizin etki alanını genişlettiği Eylül 2008’den bu yana çeyrekler itibarıyla GSYH’indeki değişimi veren Şekil 1, Çin, Hindistan, Endonezya, Polonya ve Avustralya’nın küresel kriz sürecinde ekonomik büyümeyi sürdürebildiklerini, 2009’un üçüncü çeyreğinde Kore’nin de bu ülkelere katıldığını gösteriyor. Bu ülkeler arasında gerek ekonomik büyüklük gerekse sanayileşme düzeyi açısından Türkiye’ye en yakın özelliklere sahip Polonya, Endonezya, Kore ve Meksika ile farklı açılardan karşılaştırarak, Türkiye’nin kriz sürecindeki performansını değerlendirebiliriz.

Küresel kriz sürecinde dört çeyrektir bir önceki yılın aynı dönemine göre büyümesini sürdüren Çin, Hindistan, Endonezya, Polonya ve Avustralya’ya 2009’un üçüncü çeyreğinde Kore de eklendi.

Seçilmiş bu beş ülkede kriz öncesinde ve sırasında büyümenin nasıl bir seyir izlediğini daha detaylı görebilmek için Şekil 2, 100 olarak alınan 2005 başına kıyasla GSYH endeksindeki değişimi çeyrekler itibarıyla veriyor.

Şekil 2. GSYH endeksi (Bir önceki çeyreğe göre)

Kaynak: OECD, The Economist, Türkiye İstatistik Kurumu

Şekil 2, Endonezya'nın küresel krizden neredeyse hiç etkilenmeden büyümesini sürdürdüğünü; Polonya'nın iki çeyrek süren durgunluktan sonra büyüme patikasına geri döndüğünü; Kore'nin ise 2008'in son çeyreğindeki ciddi küçülmenin ardından son üç çeyrekte hızla toparlanarak kriz öncesi gelir düzeyine ulaştığını gösteriyor. İncelediğimiz beş ülke arasında son bir yılda Türkiye ile birlikte gelir düzeyi küresel kriz öncesi değerinin altında kalan iki ülkeden birisi olan Meksika'da toplam gelir o tarihten bu yana çok da hızlı büyüyemediği 2006 başına dönmüş durumda. Aslında, 2007'nin ikinci çeyreğine kadar bu beş ülkeden daha iyi bir büyüme başarısı gösteren Türkiye ekonomisinin küresel krizden çok büyük boyutta etkilendiğini Şekil 2 de doğruluyor.

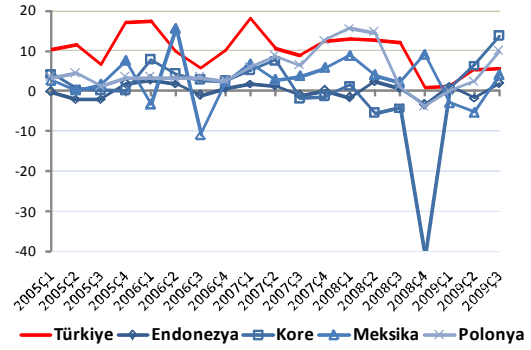
Ülkelerin küresel krizden etkilenme düzeyleri kadar krizden çıkma sürelerinde de farklılıklar görülüyor.

Ekonomik büyüklük ve sanayileşme düzeyi açısından benzer olan bu beş ülkenin küresel krizden etkilenme düzeyleri kadar krizin etkilerinden kurtulma sürelerinde de farklılıklar görülüyor. Küresel krizin finans sektörü sorunlu olmayan ülkelere finansman, dış ticaret ve beklentiler olmak üzere üç kanaldan yayıldığı konusunda fikir birliği var. Bu kanallar aynı zamanda krizin bir ülke üzerindeki etkisinin ne kadar süreceği açısından da belirleyici olabilir. Şekil 3, bu kanallardan ilki olan finansman kanalı açısından Türkiye ile seçtiğimiz dört ülkeyi karşılaştırıyor.

Şekil 3'te, 2005 başından bu yana incelediğimiz beş ülkenin Ödemeler Dengesi içinde ülkeye sermaye girişini gösteren Sermaye ve Finans

Hesaplarına ek olarak kaynağı belirsiz sermaye hareketlerini gösteren Net Hata ve Noksan kaleminin üçer aylık toplamı veriliyor.

Şekil 3. Uluslararası sermaye akımı (milyar dolar)

Kaynak: IMF Uluslararası İstatistik Veritabanı, Merkez Bankaları

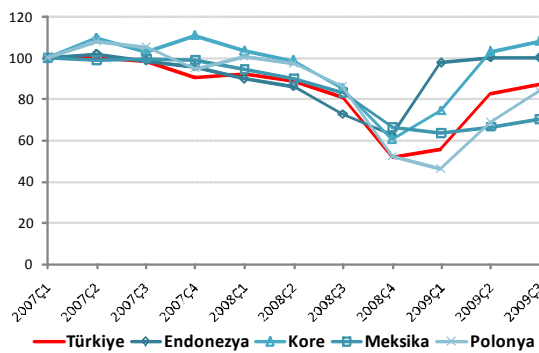
Şekil 3, küresel krizin başlangıcında incelediğimiz beş ülkede de uluslararası sermaye girişinde azalma olduğunu, hatta ilkinde çok daha büyük boyutta olmak üzere Kore ve Polonya'da ülke dışına sermaye çıkışı yaşandığını gösteriyor. 2009 başında beş ülkede de uluslararası sermaye hareketlerinin sıfırlandığı gözlenmekle beraber, bunun ülkelerin ekonomik büyümesine yansımada farklılıklar var. Öncelikle, 2005'ten bu yana ayda ortalama 0,1 milyar dolar civarında seyretmesi nedeniyle uluslararası finansmana bağımlı olmadığı anlaşılan Endonezya'da büyümenin küresel krizden neden hiç etkilenmediği açıklığa kavuşuyor. Uluslararası finansmana bağımlı olmamakla beraber Kore'nin 2008'in son çeyreğinde ciddi küçülme yaşaması 41,5 milyar dolara ulaşan sermaye çıkışına bağlı görünüyor. 2009 başından itibaren Kore ekonomisinin hızla toparlanarak kriz öncesi gelir düzeyini yakalaması ile sermaye çıkışının tersine dönmesi arasında bir ilişki olduğu da açık.

2005'ten bu yana ayda ortalama Türkiye'ye 4 milyar, Polonya'ya ise 2 milyar dolar uluslararası

sermaye girişi olması bu ülkelerin ekonomik büyümesinin ciddi ölçüde dış finansmana bağlı olduğunu gösteriyor. Ancak 2009 başında her iki ülkeye yönelik uluslararası sermaye girişinin durmuş olmasına rağmen Polonya ekonomisinin küresel krizi sadece iki çeyrek süren bir durgunlukla atlattığı, oysa Türkiye'nin en azından dört çeyrek üst üste (sırasıyla %6,6, %14,7, %7,9 ve %3,3) küçülmesi, uluslararası finansmana bağımlı olmanın küresel krizden etkilenmenin boyutunu ve süresini tek başına belirlemediğine işaret ediyor.

Küresel krizin bir ülke üzerindeki etkisinin boyutu ve ne kadar süreceği konusunda belirleyici olabilecek bir başka unsurun beklentiler kanalı olduğu hükümet tarafından da kabul edilmiş durumda. Karşılaştırdığımız ülkelerin merkez bankaları tarafından yapılan beklenti anketlerine baktığımızda, krizle birlikte özellikle 2008'in son ve 2009'un ilk çeyreğinde sert bir biçimde düşen ekonomiye güven ve geleceğe ait beklenti anketlerinde toparlanmanın Endonezya'da 2009'un 1. çeyreğinde, Kore'de ise 2. çeyreğinde tamamlandığını gözlüyoruz (Şekil 4). Meksika ve Türkiye'de ise beklentilerde kriz öncesine dönüşün henüz söz konusu olmaması, iyileşmenin daha uzun süreceğini gösteriyor.

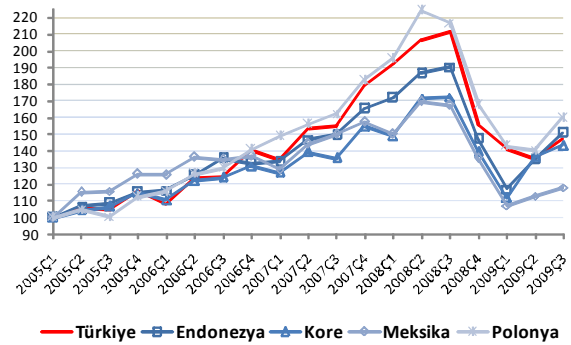
Şekil 4. Ekonomi üzerine beklentiler

Kaynak: Ülke merkez bankaları

Küresel krizin bir ülke üzerindeki etkisinin ne kadar süreceği konusunda belirleyici olabilecek son unsur dış ticarete, özellikle de ihracatta yaşanan gelişmelerdir.

Şekil 5. Karşılaştırmalı ihracat performansı (2005 Ç1=100)

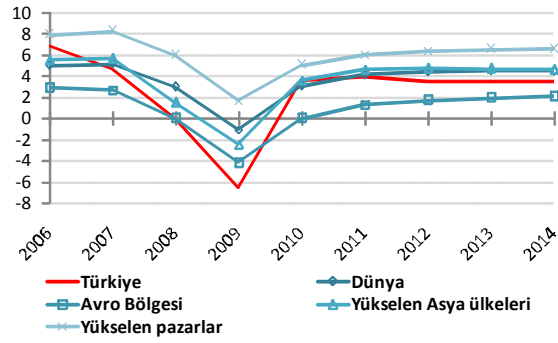

Kaynak: IMF Uluslararası İstatistik ve Datastream veritabanları

Şekil 5'te incelediğimiz 5 ülkenin çeyrekler itibarıyla ihracat performanslarında paralellikler olduğunu görüyoruz. Polonya hariç bütün ülkelerde ihracat düşüşü 2008'in dördüncü çeyreğinde başlıyor ve Türkiye'de 2009'un ikinci çeyreğinde, diğer ülkelerde ise 2009'un birinci çeyreğinde dibi buluyor. Tüm ülkelerde 2009'un ikinci ve üçüncü çeyreğinde de yavaş yavaş toparlanma başlıyor.

Şekil 5'te dikkati çeken başka bir nokta da incelediğimiz ülkeler arasında ekonomisi ihracata en çok dayalı olan Güney Kore'nin kriz sırasında ihracatta en büyük düşüşü yaşamış ve toparlanma sırasında da yine daha hızlı bir çıkış yakalamış olmasıdır. Bu da Asya ekonomilerinin kriz sonrası dünya ekonomisinde büyüme için öncülük etmekte olduğu düşüncesini destekliyor (Şekil 6). IMF'nin son *Dünya Ekonomisine Bakış* raporunda yapılan büyüme tahminlerine göre de 2010'da dünya ekonomisinin lokomotifi yükselen Asya ülkeleri olacak (Şekil 6).

Şekil 6. Yıllık büyüme tahminleri (%)

Kaynak: IMF Dünya Ekonomisine Bakış veritabanı

Bu tahminlere göre, Türkiye için 2009'da %6,5'lik bir daralma ve 2010'da %3,7'lik bir büyüme bekleniyor. Daha sonraki 4 yılda da Türkiye'nin yılda %3,5 civarında büyüyeceği tahmin ediliyor.

Ancak kriz öncesi yaşanan yüksek büyüme hızlarının oldukça altında kalan bu oranla, ne istihdamı artırmak mümkün ne de kişi başına geliri AB ortalamasına çıkarmak. Bu hafta içinde açıklanan verilerin krizden çıkışın ivme kazandığını teyit etmesiyle birlikte hükümetin önümüzdeki yıllarda büyüme hızını sürdürülebilir bir şekilde nasıl artırılabilirliği konusuna ağırlık vermesi yerinde olur. Bugünlerde demokratik açılım konusunda sorun yaşayan hükümetin ekonomik açılıma yönelmesi orta vadede demokratik açılımın önünü de açabilir.

Kaynaklar

IFS, International Financial Statistics, International Monetary Fund, www.imfstatistics.org

National Bank of Poland, www.nbp.pl

OECD Statistics, <http://stats.oecd.org>

TCMB, T.C. Merkez Bankası, tcmb.gov.tr

The Economist, www.economist.com/markets/indicators

TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu, www.tuik.gov.tr